

Kalliokoski, J., T. Nikko, S. Pyhäniemi & S. Shore (toim.) 2009. Puheen ja kirjoituksen moninaisuus – Variationsrikedom i tal och skrift – The Diversity of Speech and Writing. AFinLAN vuosikirja 2009. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja n:o 67. Jyväskylä. s. 175–191.

KOHTI MONIMEDIAISIA TEKSTITAITOJA: MIHIN MAAHANMUUTTAJATAUSET AIKUISET KÄYTTÄVÄT TIETOKONETTA JA MITEN HE SIIHEN SUHTAUTUVAT?

Mirja Tarnanen
Jaakko Junttila
Elina Westinen
Jyväskylän yliopisto

In this article, we investigate adult migrants' computer skills. The article is based on a questionnaire sent to e.g. migrant organizations and Finnish as L2 teachers around Finland. First, we review some recent studies of the use of computers and the internet by migrants. We then discuss the results of the questionnaire with specific reference to how often the migrants investigated in this study use a computer, what they use it for and what kinds of attitudes they have towards using it. Based on the 865 answers received, it seems that most of the migrants (65%) use a computer daily and most of them (88%) have one at home. They use the computer for many different purposes, such as e-mail, reading news and language learning. Most of these activities the migrants find easy and the general attitude towards computers is relatively positive. Finally, we discuss some implications concerning migrants, their use of computers and their integration into society.

Keywords: migrants, multimedia literacy, computer skills, attitudes

1 ALUKSI

Maahanmuuttajien mediankäyttöä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Yhtäältä mediat ja niihin liittyvät käytänteet voidaan nähdä välttämättömänä osana yhteiskunnallista kehitystä ja toisaalta yksilön vuorovaikutuskanavana ja jopa identiteetin luojina tai sen säilyttäjinä. Uusmediat ovat avanneet myös maahanmuuttajille enemmän mahdollisuuksia kulttuurisesti, kielellisesti ja sosiaalisesti, olipa kyse sitten yhteyksistä lähtökulttuuriin ja äidinkieleen tai sosiaalistumisesta uuteen kieleen ja kulttuuriin. Uusmedioiden hyödyntämiseen vaikuttaa kuitenkin se, onko maahanmuuttajilla pääsyä medioihin, miten niitä osataan ja pystytään hyödyntämään ja miten medioiden käyttöön ylipäätään suhtaudutaan.

Uusmedioiden vaikutus näkyy myös siinä, miten kieltä käytetään ja millaisia tarkoituksia varten sitä opitaan. Tekstien lineaarisuus ja lokaalisuus ovat muuttuneet monimediaistumisen myötä, mikä heijastuu edelleen siihen, miten ihmiset toimivat tekstien, kielen ja toisten ihmisen kanssa (Luukka, Pöyhönen, Huhta, Taalas, Tarnanen & Keränen 2008; Lankshear & Knobel 2006). Monimediaiset tekstikäytänteet viittaavat uudenlaiseen luku- ja kirjoitustaitoon, joka tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että perinteisen tekstin rinnalla [www](#)-sivulla on video-otteita ja valokuvia (Matsuda 2003). Tietotekniikan eri sovellusten on sanottu muuttaneen kirjoitetun ja puhutun kielen eroa niin, että kirjoitettu kieli on ottanut monin paikoin puhutun kielen tehtävän (esim. Weigle 2002). Kommunikoinnin tai keskustelun kirjallistumisesta tässä mielessä viestivät esimerkiksi internetin keskustelupalstat ja chattailu. Warschauerin (2003) mukaan internetistä on tullut eräänlainen kirjoittamisen päämedia englanti toisena kielenä -oppijoille.

Tässä artikkelissa tarkastelemme maahanmuuttajataustaisten aikuisten tietoteknisiä taitoja. Lähtökohtanamme on tekstitaitojen monimediaistuminen ja se, miten tietotekniset taidot vaikuttavat maahanmuuttajataustaisten aikuisten mahdollisuuksiin toimia

sähköisessä ympäristössä, olipa sitten kyse asioiden hoitamisesta viranomaisten kanssa, kuten lomakkeiden täyttämisestä ja viestien kirjoittamisesta, yhteydenpidosta tai sosiaalisesta viihtymisestä. Keskitymme tässä artikkelissa maahanmuuttajataustaisten aikuisten tietotekniisiin perustaitoihin, jotka ovat perusta täysvaltaiselle jäsenyydelle sähköisessä yhteiskunnassa. Artikkelin tulokset perustuvat kyselyyn, jolla selvitettiin, miten usein ja millaisia käyttötarkoituksia varten Suomessa asuvat maahanmuuttajataustaiset aikuiset tietokonetta käyttävät sekä miten he suhtautuvat tietokoneeseen. Pohdimme lopuksi tuloksiin nojaten, millaisia monimediaisia tekstikäytänteitä maahanmuuttajataustaisilla aikuisilla on ja mitä tulokset implikoivat.

2 MAAHANMUUTTAJAT, MEDIANKÄYTTÖ JA MONIMEDIAISET TEKSTITÄIDOT

Maahanmuuttajien mediankäyttöä on tutkittu jonkin verran kaikissa Pohjoismaissa. Tutkimukset ovat olleet pääosin kvalitatiivisia ja niissä on selvitetty median roolia maahanmuuttajien arkielämässä ja osana kotoutumisprosessia ja identiteetin rakentumisprosessia (Maasilta, Simola & af Heurlin 2008). Tutkimustuloksille näyttäisi olevan yhteistä se, että maahanmuuttajat, erityisesti nuoret, käyttävät medioita monipuolisesti ja yhtä paljon kuin kantaväestö. Joskus puolestaan erot kantaväestöön tai nuorempaan maahanmuuttajataustaiseen sukupolveen näkyvät siinä, että vanhempi maahanmuuttajataustainen väestö käyttää mediaa erityisesti kotimaidensa uutisten seuraamiseen ja yhteydenpitoon siellä asuvien sukulaisten ja ystävien kanssa (esim. Mainsah 2005; Rydin & Sjöberg 2008). Maahanmuuttajat käyttävät medioita myös tiedon hankkimiseen ympäröivästä yhteiskunnasta, ja medioiden käytöllä nähdään olevan suuri merkitys myös kielenoppimisen kannalta (esim. Mainsah 2005; Rydin & Sjöberg 2008).

Tutkimus maahanmuuttajien integroitumisesta Kanadaan ja tietoteknisten taitojen roolista integroitumisprosessissa osoittaa, että maahanmuuttajille pitäisi tarjota jo alusta alkaen riittävästi tietoteknistä koulutusta ja tietokoneita esim. kirjastoissa ja kulttuurikeskuksissa. Koulutuksessa tulisi erityisesti huomioida naiset ja vanhemmat maahanmuuttajat. Tietoteknisten taitojen omaksuminen ja omaaminen nähdään tärkeänä osana Kanadaan kotoutumista ja osallistumista yhteiskuntaan. Yhteiskunnan teknologisoituminen ja tietoteknisten taitojen välttämättömyys näkyy esimerkiksi työnhaun sähköistymisenä. (Caidi, Longford, Allard & Dechief 2007.)

Myös suomalaisen yhteiskunnan teknologisoituminen edellyttää jäseniltään uusien, sähköisten asiointivälineiden oppimista ja käyttöä. Arkipäivän kommunikointia ja asiointia hoidetaan yhä enemmän sähköisesti kirjoittamalla. Kansallisen tietoyhteiskuntastrategian 2007–2015 mukaan Suomessa koko väestön asiointia kehitetään siten, että myös maahanmuuttajat pyritään huomioimaan kehityksessä (Valtioneuvosto 2006).

Maasillan ym. (2008) mukaan maahanmuuttajien mediankäyttöön liittyvä tutkimus on vasta saapumassa Suomeen. Mediankäytöstä on tehty 2000-luvulla muutamia pienimuotoisia selvityksiä, mutta laajempia nimenomaan maahanmuuttajiin keskittyneitä tilastollisia tutkimuksia on olemassa niukasti. Onkin syytä pohtia ja selvittää, miten hyvin maahanmuuttajat ovat mukana yhteiskunnan digitalisoitumisessa. Uusmedioilla on edeltäjänsä, printtimediaa, paremmat mahdollisuudet tavoittaa maahanmuuttajia ja motivoida heitä niin kielten opiskelun kuin yhteiskuntaan integroitumisenkin kannalta. Monimediaisuus tuo mukanaan monia haasteita, mutta myös etuja ja mahdollisuuksia.

Kielten oppimisen ja opettamisen näkökulmasta tekstitaitojen monimediaistumisessa ei ole kyse vain printatun tekstin muodonmuutoksesta vaan monella tavoin erilaisesta tekstin tuottamisesta. Monimediaisia tekstitaitoja luonnehtivat muun muassa seuraavat piirteet (Merchant 2007: 122):

- Teksti ei ole rajattu kokonaisuus kansion välissä.
- Teksti on hyperlinkkeineen printtitekstiä moniulotteisempi.
- Tekstistä voi tulla kollaboratiivisesti tuotettu tai moniääninen, kun esimerkiksi keskustelupalstalla joku jatkaa tekstiä, vastaa siihen sitä lainaten, tekee siihen linkin tai kun se postitetaan sähköisesti eteenpäin.
- Tekstilajeja voidaan lainata vapaasti, niitä voidaan yhdistellä ja muokata uusiksi tekstilajeiksi.
- Kirjoittaminen ja lukeminen ovat usein epälineaarista.
- Kirjoittamisen ”tila” on jaettu.
- Kontekstuaaliset rajat hämärtyvät (esim. työn ja vapaa-ajan, julkisen ja yksityisen välillä).

Uusmedioiden käyttö ja tekstitaitojen monimediaisuus näyttäisivät liittyvän enemmän vapaa-aikaan ja työelämään kuin formaaliin oppimisympäristöihin (Luukka ym. 2008). Pedagogisesta ja kotouttamiskoulutuksen näkökulmasta olisikin haasteellista saada monimediaiset tekstikäytännöt luontevaksi osaksi suomen tai ruotsin oppimista, mikä vahvistaisi valmiuksia toimia teknologisoituvassa yhteiskunnassa ja lisäisi kielenoppimisaktiiviteettien autenttisuutta. Maahanmuuttajien kohdalla uusmedioiden käyttö, kuten nettipuhelimen, sähköpostin tai elokuvien katsominen, on todennäköisemmin tavallisempaa äidinkielellä kuin kohdekielellä (vrt. Mainsah 2005; Rydin & Sjöberg 2008), mitä voitaisiin hyödyntää maahanmuuttajien äidinkielen opetuksessa ja äidinkielen taitojen ylläpitämisen tukemisessa.

Tässä artikkelissa lähemme siitä, että perustietotekniset taidot ovat lähtökohta monimediaisille tekstitaidoille riippumatta siitä, onko kyse asioinnista esimerkiksi viranomaisten kanssa tai pedagogisista yhteyksistä. Perustietoteknisillä taidoilla tarkoitamme tässä yhteydessä sitä, millaiset mahdollisuudet maahanmuuttajataustaisilla aikuisilla on käyttää uusmedioita, miten usein ja mihin tarkoitukseen he käyttävät niitä ja miten he suhtautuvat uusmedioiden käyttöön. Uusmedioiden käytöllä ja monimediaisilla tekstitaidoilla tarkoitamme esimerkiksi sähköpostin ja internet-

puheluiden käyttöä, lomakkeiden täyttämistä, osallistumista keskustelupalstoille ja foorumeille sekä musiikin kuuntelua.

3 KYSELYN TOTEUTUS JA RAKENNE

Kyselyn tavoitteena oli selvittää, millaisia tietoteknisiä taitoja maahanmuuttajataustaisilla aikuisilla on, millaisiin tarkoituksiin he käyttävät tietokonetta ja miten he suhtautuvat tietokoneeseen. Kysely toteutettiin osana ESR-rahoitteista Yleisten kielitutkintojen digitalisointisuunnitelmaprojektia. Projektissa laadittiin suunnitelma Yleisten kielitutkintojen suomen ja ruotsin kielen keskitason tutkinnon digitalisoimiseksi. Tämän vuoksi kyselyn kohteena olivat suomea tai ruotsia toisena kielenä oppineet ja opiskelevat maahanmuuttajataustaiset aikuiset, joiden kielitaito on Eurooppalainen viitekehysten mukaisella asteikolla A2–B1 tai Yleisten kielitutkintojen tasoilla 2–3 (ks. tarkemmin Eurooppalainen viitekehys 2003; Opetushallitus 2002). Viitekehysten taitotasoa B1 kutsutaan kynnystasoksi, jona voidaan pitää myös Yleisten kielitutkintojen taitotasoa 3, jota edellytetään mm. kansalaisuuden hakemiseen. Kansalaisuuden hakemisen lisäksi Yleistä kielitutkintoa suoritetaan muun muassa osana työvoimapolitiittista koulutusta sekä opiskelu- tai työpaikan hakemista varten.

Kyselyn vastaajia ei otostettu etukäteen, mutta kyselyn suunnittamisella pyrittiin edustavaan näytteeseen. Kysely lähetettiin työvoimatoimistoihin, S2-kouluttajille ja erilaisille maahanmuuttajajärjestöille ympäri Suomea sekä muutamaan pääkaupunkiseudun yritykseen. Kyselyllä pyrittiin tavoittamaan kaikenikäisiä ja -taustaisia maahanmuuttajia, olivatpa he sitten opiskelijoita, työssä, työttömiä tai kotona. Kyselyyn pyydettiin vastaamaan erityisesti suomen tai ruotsin keskitason testistä kiinnostuneita. Kysely toteutettiin sekä paperi- että online-versiona, ja siihen sai vastata kummalla tahansa medialla.

Kysely rakentuu kolmesta eri osasta: vastaajan taustatiedoista, tietokoneen käyttöön sekä siihen suhtautumiseen liittyvistä kysymyksistä. Taustatiedoissa kysyttiin vastaajan sukupuolta, ikää, äidinkieltä, kotipaikkaa sekä sosioekonomista asemaa. Tietokoneen käyttöön liittyvillä kysymyksillä selvitettiin, kuinka usein, missä ja mihin vastaaja käyttää tietokonetta sekä sitä, onko hän opiskellut tietokoneen käyttöä jossain. Suhtautumista ja asenteita koskevissa kysymyksissä selvitettiin, miten helppoina tai vaikeina vastaajat pitävät erilaisia toimintoja, kuten sähköpostin käyttöä ja internet-puheluita, ja millaisena, esimerkiksi *hyvänä–huonona* tai *turvallisena–pelottavana*, asiana he pitävät tietokonetta. Lopuksi vastaajilta kysyttiin vielä, tekisivätkö he kielitestin mieluummin tietokoneella vai paperilla.

Kysely laadittiin suomen- ja ruotsinkieliseksi. Kyselyn kääntämisestä muille kielille luovuttiin tasavertaisuuden vuoksi, koska osa vastaajista tuntee tietokoneisiin liittyvää termistöä äidinkieltä tai muita kieliä paremmin suomeksi tai ruotsiksi tai vain suomeksi tai ruotsiksi. Käännösmahdollisuus olisi myös koskenut vain suurimpia Suomessa olevia kieliryhmiä. Koska kyselyyn vastaajille suomi tai ruotsi on toinen kieli, kiinnitettiin kielelliseen muotoiluun ja sanaston käyttöön erityistä huomiota. Kysely pyrittiin pitämään myös mahdollisimman lyhyenä, ja se olikin vain kaksisivuinen. Ennen varsinaisen kyselyn toteuttamista kysely pilotoitiin Jyväskylän seudun kansalaisopistolla kahdessa suomi toisena kielinä -ryhmässä. Pilotoinnista saatujen kommenttien ja kokemusten perusteella kyselyä muokattiin helpommin ymmärrettäväksi ja sujuvammaksi.

4 TULOKSET

4.1 Vastaajien profiilit

Kyselyyn vastasi 865 henkilöä. Heistä naisia oli 65 % ja miehiä 35 %. Koska kyselyä postitettiin ympäri Suomea, myös vastauksia

tuli kattavasti koko Suomesta siten, että eteläisin paikkakunta oli Hanko ja pohjoisin Inari. Suurin osa (40 %) vastaajista asui kuitenkin pääkaupunkiseudulla. Pirkanmaalla vastaajista asui 13 %, Keski- ja Etelä-Pohjanmaalla 10 %, Varsinais-Suomessa 9 %, Pohjois-Pohjanmaalla 6 %, Lapissa 5 %, Etelä-Karjalassa 3 % ja Kainuussa 3 %. Muilla alueilla asui yhteensä 11 % vastaajista. Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma on naisvoittoisempi kuin Suomessa 2007 asuneen 132 708 ulkomaan kansalaisen joukossa, joista 48 % oli naisia ja 52 % miehiä (Tilastokeskus 2008). Näistä ulkomaan kansalaisista eniten (49 %) asui Uudellamaalla, toiseksi eniten Varsinais-Suomessa ja kolmanneksi eniten Pirkanmaalla, mikä vastaa melko hyvin kyselyyn vastanneiden maantieteellistä jakaumaa.

Vastaajien äidinkielistä yleisin (34 %) oli venäjä, seuraavaksi yleisimpiä olivat arabia ja somali 5 %, kurdi, thai ja englantia kukin 4 %, kiina ja espanja 3 %. Muita äidinkieliä oli kymmeniä ja niiden osuudet vaihtelivat alle prosentista kahteen prosenttiin. Myös äidinkielenjakaumaltaan vastaajat vastaavat keskimäärin Suomessa puhuttavien kielten jakaumaa. Vuonna 2007 132 708 ulkomaan kansalaisesta oli venäjänkielisiä 34 %, englanninkielisiä 8 %, somalinkielisiä 7 %, arabiankielisiä 6 %, kurdin- ja kiinankielisiä 4 % ja thaikielisiä 3 % (Tilastokeskus 2008).

Kyselylomakkeessa ikä oli jaettu viiteen luokkaan siten, että vastaajista alle 25-vuotiaita oli 16 %, 25–34-vuotiaita 40 %, 35–44-vuotiaita 45–54-vuotiaita 14 % ja yli 55-vuotiaita 5 %. Vastaajien ikäjakauma vastaa kaikissa muissa ikäryhmissä jokseenkin hyvin vuonna 2007 Suomessa asuneiden ulkomaankansalaisten ikäjakaumaa paitsi alle 25-vuotiaiden osalta, koska vuonna 2007 heitä oli Tilastokeskuksen (2008) mukaan 29 %.

Sosioekonomiselta statukseltaan vastaajista suurin osa (82 %) oli opiskelijoita. Koska kysely suunnattiin kotoutumiskoulutusta tarjoaville organisaatioille, vastaajien opiskelijatausta viittaa monissa tapauksissa työvoimapoliittiseen tai vastaavaan koulutukseen. Töissä heistä oli 8 %, työttömänä 8 % ja kotona 2 %. Opiskelijoiden suuri osuus selittyy sillä, että kysely kanavoitui vastaajil-

le tehokkaammin työvoimapolitiittisen ja kotouttamiskoulutuksen kuin työvoimatoimistojen ja työnantajien kautta.

4.2 Tietokoneen käyttö

Tietokoneen käyttöä koskevissa vastauksissa tarkastelemme sitä, miten usein vastaajat käyttävät tietokonetta, millaisiin tarkoituksiin he käyttävät tietokonetta ja miten vaikeana tai helppona he pitävät tietokoneen eri käyttötarkoituksia.

Vastaajilta kysyttiin, miten usein (joka päivä, joka viikko, harvoin, ei koskaan) he käyttävät tietokonetta. Suurin osa vastaajista (65 %) käyttää tietokonetta joka päivä; miehistä 70 % ja naisista 62 %. Sekä miehistä ja naisista 12 % käyttää tietokonetta joka viikko. Harvoin tietokonetta käyttäviä naisista on 24 % ja miehistä hiukan vähemmän eli 18 %. Miehistä tietokonetta käyttämättömiä on alle prosentti, naisista heitä on 3 %. Vastausten perusteella tietokonetta käyttää säännöllisesti eli vähintään joka viikko naisista yli 70 % ja miehistä yli 80 %. Tämän kysymyksen osalta erot miesten ja naisten välillä ovat tilastollisesti merkitseviä ($p=0.015$). Jos tietokoneen käyttöä tarkastellaan ikäryhmittäin, alle 25-vuotiaissa ei ole yhtään sellaista vastaajaa, joka ei käytä tietokonetta koskaan. Muissa ikäryhmissä kussakin on vain 3–7 vastaajaa, jotka eivät käytä tietokonetta koskaan.

Suurin osa vastaajista (64 %) on opiskellut tietokoneen käyttöä itsenäisesti. Seuraavaksi yleisimmin (43 %) on opiskeltu koulussa. Atk-kursseilla on opiskellut 29 %, kielikursseilla 27 % ja työvoimatoimiston kursseilla 10 % vastaajista. Vastaajista 2 % ei ole opiskellut missään, mikä vastaa tietokonetta käyttämättömien määrää. Muita yksittäisesti mainittuja opiskelupaikkoja ovat ystävien luona, työ, internet-kahvila ja joku muu maa kuin Suomi. Mielenkiintoista vastauksissa on se, että tietokoneen itseopiskelu on melko yleistä kaikissa ikäryhmissä.

Vastaajilta kysyttiin myös, missä he käyttävät tietokonetta. Yleisin tietokoneen käyttöpaikka on koti (88 %). Seuraavat tietokoneen käyttöpaikat yleisyysjärjestyksessä ovat koulu (52 %), kir-

jasto (21 %), ystävän luona (12 %), työpaikka (6 %), virasto (6 %), nettikahvila (4 %) ja kulttuurikeskus (2 %). Vastaajista 2 % ei käytä tietokonetta missään, mikä vastaa osuudeltaan niiden vastaajien määrää, jotka eivät käytä tietokonetta ollenkaan. Muina yksittäisinä paikkoina, joissa tietokonetta käytetään, mainittiin museo, työharjoittelupaikka ja appivanhempien koti.

Alle 25-vuotiaista ja 25–34-vuotiaista yli 90 % käyttää tietokonetta kotona ja 35–44- ja 45–54-vuotiaista yli 80 %. Yli 55-vuotiaistakin yli 70 % käyttää tietokonetta kotona. Vähintään viidenes vastaajista, pois lukien yli 55-vuotiaat, käyttää tietokonetta myös kirjastossa. Yli puolet alle 25-vuotiaista ja 25–34-vuotiaista käyttää tietokonetta koulussa ja hiukan alle puolet 35–44- ja 45–54-vuotiaista.

Tähän kyselyyn vastanneilla maahanmuuttajilla (88 %) on kantaväestöä hiukan useammin tietokone kotonaan, sillä tilastokeskuksen mukaan vuonna 2007 suomalaisista 74 %:lla oli vähintään yksi tietokone kotonaan (Parjo, Sirkiä & Viherä 2008). Samoin maahanmuuttajataustaisissa aikuisissa on tämän kyselyn perusteella vähemmän sellaisia, jotka eivät ole koskaan käyttäneet tietokonetta, sillä 16–74-vuotiaista suomalaisista on joskus käyttänyt tietokonetta 84 %, kun tässä kyselyssä yli 90 % maahanmuuttajista on käyttänyt tietokonetta. Tämän kyselyn tulokset ovat näiltä osin hyvin samansuuntaiset Maasillan ym. (2008) maahanmuuttajien mediakäyttöä selvittävän tutkimuksen kanssa, jonka kyselyyn (N=434) vastanneista 85 %:lla on kotonaan internetyhteys ja 89 % käyttää tietokonetta säännöllisesti eli vähintään kerran viikossa.

Tietokoneen käyttötarkoitusta koskevalla kysymyksellä selvitettiin, mihin vastaajat tietokonetta käyttävät, mikä myös kertoo siitä, mitkä tietokoneiden käyttömahdollisuudet ovat heille ennestään tuttuja. Vastaajille tarjottiin valmiina vaihtoehtoina muun muassa sähköpostia, lomakkeiden täyttämistä, musiikin kuuntelua ja internet-puheluiden käyttöä. Vastaajien oli mahdollista rastittaa useita käyttötarkoituksia sekä lisätä muita vaihtoehtoisia käyttötarkoituksia.

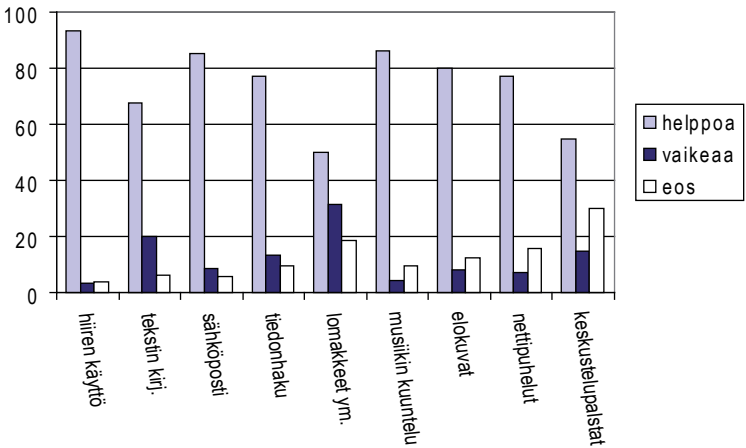
Vastausten perusteella tietokonetta käytetään moniin eri tarkoituksiin. Kaikkein useimmin (80 %) mainittiin, että tietokonetta käytetään sähköpostiviestintään. Vastaajista yli 60 % käyttää tietokonetta myös omankielisten uutisten seuraamiseen, tiedon hakuun internetistä sekä internet-puheluihin. Lisäksi yli puolet vastaajista käyttää tietokonetta musiikin kuunteluun, elokuvien tai videoiden katseluun, kielenopiskeluun ja tekstin kirjoittamiseen. 42 % vastaajista käyttää tietokonetta pikaviestintään (esimerkiksi Messenger) ja 35 % käsittelee erilaisia lomakkeita ja hakemuksia tietokoneella. Noin neljännes vastaajista pelaa tietokoneella ja osallistuu keskustelupalstoille ja foorumeille. Muita yksittäisiä tietokoneen käyttötarkoituksia ovat laskujen maksaminen, erilaisten piirto- ja kuvankäsittelyohjelmien käyttö, nettiostosten tekeminen sekä Facebookin käyttö.

Käyttötarkoituksissa miesten ja naisten erot vaihtelivat suhteellisen vähän. Suurimmassa osassa käyttötarkoituksia miesten ja naisten välinen ero on alle 5 %. Yli 5 % ero on musiikin kuuntelussa, jota miehet (64 %) kuuntelevat tietokoneen kautta naisia (57 %) enemmän, ja kielten opiskelussa, johon naiset (61 %) käyttävät tietokonetta miehiä (52 %) enemmän. Ikä näyttää vaikuttavan jonkin verran tietokoneen käyttöön, sillä tietokoneen tavallisinta käyttötarkoitusta sähköpostia käyttää lähes 90 % 25–34-vuotiaista, mutta 53 % yli 55-vuotiaista. Ikä vaikuttaa vähiten kielen opiskelussa ja tekstin tuottamisessa, joissa erot eri ikäryhmien välillä ovat suurimmillaan 10 %. On melko odotuksenmukaista, että 25–34-vuotiaat käyttävät aktiivisimmin tietokonetta, paitsi pelaamisen ja musiikin kuuntelun osalta, joissa aktiivisimpia käyttäjiä ovat alle 25-vuotiaat.

Tilastokeskuksen mukaan suomalaisten internetin käyttötarkoituksista yleisimmät ovat sähköposti (90 %), tiedonhaku (86 %), pankkiasioiden hoito (84 %) sekä verkkolehtien lukeminen (63 %) (Parjo ym. 2008). Maasilan ym. (2008) tutkimuksessa maahanmuuttajien yleisimmät internetin käyttötarkoitukset olivat yhteydenpito (sähköposti ja puhelut) 68 %, uutisten ja lehtien lukeminen 62 % sekä tiedonhaku 59 %. Molemmissa selvityksissä käyttö-

tarkoitusten yleisyysjärjestys mukailee tämän kyselyn tuloksia, jonka mukaan tavallisimmat käyttötarkoitukset ovat sähköposti, tiedonhaku, omankielisten uutisten lukeminen ja internetpuhelut. Tämän selvityksen vastaajista hieman suurempi osa (yli 50 %) käytti tietokonetta elokuvien katsomiseen ja musiikin kuunteluun, kun Maasilan ym. (2008) tutkimuksessa vastaava osuus oli 45 %.

Tietoteknisiin käyttötaitoihin liittyen vastaajilta kysyttiin myös, kokevatko he tietokoneen erilaiset käytöt, kuten tekstin kirjoittamisen, hiiren käytön tai tiedonhaun, helpoiksi tai vaikeiksi (ks. kuvio 1).

KUVIO 1. Tietokoneen eri käyttöjen helppous ja vaikeus vastaajien mukaan.

Kuten kuviosta 1 käy ilmi, kaikkein helpoimmaksi raportoidaan hiiren (93 %) käyttö. Suuri osa vastaajista pitää helppona myös musiikin kuuntelua (86 %), sähköpostin (85 %) käyttöä sekä elokuvien ja videoiden katsomista (80 %). Varsin moni arvioi helpoksi lisäksi tiedonhaun internetistä (77 %), nettipuheluiden käytön (77 %) sekä tekstin kirjoittamisen (72 %). Kaikkein vaikeimmaksi vastaajat arvioivat erilaisten lomakkeiden ja hakemusten täyttämisen (31 %).

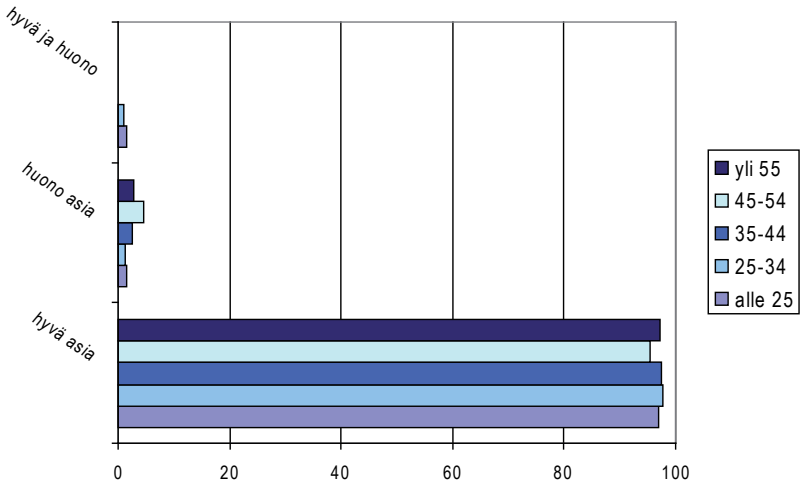
Vastausten perusteella tietokoneen käyttö on melko monipuolista ja monet sen toiminnot suurin osa vastaajista arvioi helpoiksi. Jonkin verran helppouden ja vaikeuden arvioissa on eroja ikäryhmittäin, paitsi hiiren käytön osalta, jonka käyttämisen arvioi helpoksi vähintään 90 % vastaajista kaikissa ikäryhmissä. Sähköpostin käyttö on helpointa alle 25-vuotiaille ja 25–34-vuotiaille, joista molemmista yli 90 % piti sitä helppona, ja vaikeinta puolestaan yli 55-vuotiaille, joista 55 % piti sitä helppona. Samoin tekstin kirjoittaminen on helpointa alle 25-vuotiaille (81 %), mutta muistakin ikäryhmistä yli 60 % raportoi tekstin kirjoittamisen olevan heille helppoa. Nettipuhelut ovat yli 60 %:lle vastaajista helppoja kaikissa ikäryhmissä, samoin elokuvien katsominen ja musiikin kuuntelu kaikille muille ikäryhmille paitsi yli 55-vuotiaille.

Miesten ja naisten välillä on helppouden ja vaikeuden arvioimisessa jonkin verran eroja. Naisista 3 % miehiä useampi pitää hiiren käyttöä helppona ja tasan puolet mies- ja naisvastaajista pitää lomakkeiden täyttämistä helppona. Sen sijaan muiden käyttöjen kohdalla miehet arvioivat naisia useammin käytön helpoksi siten, esimerkiksi miehistä 5 % naisia enemmän pitää sähköpostin ja nettipuheluiden käyttöä helppona. Suurin ero on keskustelupalstoille ja foorumeihin osallistumisessa, miehistä 8 % naisia enemmän pitää osallistumista helppona. Erot eivät kuitenkaan ole miesten ja naisten välillä tilastollisesti merkitseviä.

4.3 Tietokoneeseen suhtautuminen

Tietokoneeseen suhtautumista selvitettiin vastakkaisilla sanapareilla, kuten *hyvä asia–huono asia*, *tuttu–vieras/outo*, *turvallinen–pelottava*. Tietokoneeseen näytetään vastausten perusteella suhtautuvan pääasiassa positiivisesti sillä miehistä 98 % ja naisista 97 % pitää tietokonetta hyvänä asiana (N=789). Suhtautuminen on lähes yhtä positiivista kaikissa ikäryhmissä (ks. kuvio 2). Miehet ovat mielestään tietokoneen käytössä jonkin verran naisia sujuvampia, sillä kysymykseen vastanneista (N=628) miehistä 87 % ja naisista 78 % arvioi tietokoneen käytön olevan helppoa. Tietokoneen käyt-

tö näyttää olevan sitä helpompaa, mitä nuoremasta ikäryhmästä on kyse, mutta yli 55-vuotiaistakin 67 % pitää käyttöä helppona.

KUVIO 2. Asenne tietokoneeseen ikäryhmittäin.

Vastaajista (N=524) 92 % pitää tietokonetta tuttuna. Lähes kaikkien (N=691) vastanneiden mukaan (96 %) tietokonetta myös tarvitaan. Samoin suurimman osan (94 %) mielestä se on kiinnostava. Tietokone ei myöskään pelota kovin paljon niitä (N=443), jotka kysymykseen vastasivat, sillä 89 %:n mielestä se on turvallinen. Jos asiaa katsotaan toisin päin, niitä vastaajia, joille tietokone on mielestään vieras asia, on 9 % ja niitä, joille se on pelottava asia, 11 %. Heitä on kuitenkin enemmän kuin niitä, joiden mielestä tietokone on huono asia (2 %), mikä vastaa osuudeltaan niiden käyttäjien määrää, jotka eivät ole koskaan käyttäneet tietokonetta ja/tai eivät käytä sitä missään.

5 LOPUKSI

Kaiken kaikkiaan selvitys maahanmuuttajataustaisten aikuisten tietoteknisistä taidoista osoittaa, että kokemusta tietokoneen käytöstä on lähes kaikilla kyselyyn vastanneilla. Maahanmuuttajataustaiset aikuiset käyttävät tietokonetta ja sen välityksellä eri medioita monipuolisesti ja taajaan. Suomalaiseen kantaväestöön verrattuna näyttäisi, että jotkut mediat ovat jopa tutumpia maahanmuuttajille. Myös suhtautuminen tietokoneeseen on erittäin positiivista. Näiltä osin vastaajilla näyttäisi olevan edellytykset toimia sähköisissä ympäristöissä.

Tulosten perusteella nuoret maahanmuuttajat käyttävät tietokonetta jonkin verran monimediaisemmin kuin vanhemmat. Nuorilla myös tietokoneen viihdekäyttö on tavallisempaa. Aikuiset mieltävät vielä tietokoneen perinteisemmäksi toimistotyökaluksi, jolla täytetään hakemuksia ja tuotetaan tekstipainotteisia dokumentteja. Nuorille tietokone on monikanavainen viestintä- ja yhteydenpitoväline, jolla voi samaan aikaan mm. kuunnella musiikkia ja katsella videokuvaa tai elokuvia. Luonnollisesti myös aikuiset käyttävät tietokonetta viestimiseen, mutta silti sen perinteisemmässä muodossa, sähköpostissa. Näyttäisi, että ainakin nuorten osalta tietokone on muuttanut kirjoittamisen enemmän puhutun kaltaiseksi kommunikoinniksi (vrt. Weigle 2002). Monipuolisimmillaan tietokone mahdollistaa yhtäaikaisen viestinnän sekä puhuen että kirjoittaen; siten viestintä voi olla koko ajan useampikanavaista.

Maahanmuuttajilla, jotka käyttävät tietokonetta, on hyvät mahdollisuudet pitää yllä kulttuuriaan ja äidinkieltään. Kielenoppimisen kannalta on oleellista, millä kielellä medioita käytetään. Vaikka internetin kieli, ja usein tietotekniikan yleisemminkin, on englanti, olisi tietokoneen käyttö osattava valjastaa muiden kielten opettamisen käyttöön. Nykyään useat S2-kouluttajat integroivatkin tietotekniikan ja kielen opetusta, mutta opetuksessa tulisi huomioida myös kirjoitustapojen murros (vrt. Merchant 2007). Perinteinen käsitys tekstistä ja kirjoittamisen taidosta tulee muuttaa, jotta maahanmuuttajien jo omaksumia tietoteknisiä resursseja

voidaan hyödyntää, toisin sanoen opettaa kieltä heille jo tutuilla medioilla. Kenties on paikallaan myös kouluttajien asennemuutos tietotekniikkaa ja kieltä yhdistävää opetusta ja monimediaisia tekstitaitoja kohtaan.

Tämä kysely osoittaa myös, että suurin osa maahanmuuttajataustaisista aikuisista on opiskellut tietokoneen käyttöä itsenäisesti. Se on lupaava uutinen jo pelkästään siksi, että se näyttää itsenäisen opiskelun olevan mahdollista. Se kertoo myös motivaatiosta, jota maahanmuuttajilla on tietoteknisten taitojen omaksumiseen. Opetuksen ei myöskään tarvitse välttämättä olla institutionaalista, mikä tarjoaa mielenkiintoisia haasteita myös formaaliselle kielenopetukselle: miten yhdistää vapaa-ajan monimediaiset käytänteet osaksi kielenoppimista. On kuitenkin huomioitava, että kysely ei saavuttanut esimerkiksi niitä maahanmuuttajia, jotka eivät kuulu kotoutumislain piiriin tai joita ei tavoitettu työpaikan tai maahanmuuttajajärjestöjen kautta. Heidän osaltaan tilanne voi olla erilainen.

Kaiken kaikkiaan näyttäisi siltä, että visiot tietoyhteiskunnan ja sähköisen asioinnin kehittämisestä eivät kaadu ainakaan maahanmuuttajataustaiseen väestöön Suomessa. Vaikeimmassa asemassa on kuitenkin se pieni vähemmistö, joka jää tietoteknisen osaamisen ulkopuolelle esimerkiksi iän, oppimisvaikeuksien tai sosioekonomisen aseman vuoksi. Tälle väestöosalle tulisi suunnata intensiivisesti koulutusta ja neuvontapalveluja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

KIRJALLISUUS

- Caidi, N., G. Longford, D. Allard & D. Dechief 2007. *Including immigrants in Canadian society: What role do ICTs play?* – Draft Report. Submission to the Strategic Policy Research Directorate of Human Resources and Social Development Canada (HRSDC). [luettu 3.2.2009] Saatavissa http://www3.fis.utoronto.ca/iprp/cracin/publications/pdfs/workshop%205/Dechief_Allard_Caidi_Including_Immigrants.pdf
- Eurooppalainen viitekehys 2003. Kieltenoppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys.* Helsinki: WSOY.

- Lankshear, C. & M. Knobel 2006. *New literacies: Everyday practices & classroom learning*. 2nd Edition. New York: Open University Press.
- Luukka, M-R., S. Pöyhönen, A. Huhta, P. Taalas, M. Tarnanen & A. Keränen 2008. *Maaailma muuttuu – mitä tekee koulu? Äidinkielen ja vieraiden kielten tekstikäytänteet koulussa ja vapaa-ajalla*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Maasilta, M., A. Simola & H. af Heurlin 2008. *Maahanmuuttaja mediankäyttäjänä*. Sarja A 107/2008. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos.
- Mainsah, H. 2005. Media use and changing identities: The case of Cameroonians in Oslo. Pro gradu -tutkielma. Oslon yliopisto. [luettu 25.1.2009] Saatavissa <http://wo.uio.no/as/WebObjects/theses.woa/wa/these?WORKID=31268>
- Matsuda, P. K. 2003. Introduction. Yhteisartikkelissa K. Matsuda, P. Canagarajah, A. S. Harklau, K. Hyland & M. Warschauer, Changing currents in second language writing research: A colloquium. *Journal of Second Language Writing* 12, 151–153.
- Merchant, G. 2007. Writing the future in the digital age. *Literacy* 41:3, 118–128.
- Opetushallitus 2002. *Yleisten kielitutkintojen perusteet*. Helsinki: Opetushallitus.
- Parjo, L., T. Sirkiä & M-L. Viherä 2008. *Tieto- ja viestintäteknikka arjessa. Haastattelututkimuksen tuloksia suomalaisten tieto- ja viestintäteknikan käytöstä vuonna 2007*. Katsauksia 2008/1. Helsinki: Tilastokeskus.
- Rydin, I., & U. Sjöberg 2008. Internet as a communicative space for identity construction among migrant families in Sweden. Teoksessa I. Rydin & U. Sjöberg (toim.), *Mediated crossroads: Identity, youth culture and ethnicity. Theoretical and methodological challenges in studying migrants' media practices*, 193–214. Göteborg: Nordicom.
- Tilastokeskus 2008. Väestörakenne. Suomen väestö 2007. [luettu 26.1.2009] Saatavissa http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html
- Valtioneuvosto 2006. *Uudistuva, ihmisläheinen ja kilpailukykyinen Suomi*. Kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007–2015. Helsinki: Valtioneuvosto.
- Warschauer, M. 2003. Technology and second language writing: researching a moving target. Yhteisartikkelissa K. Matsuda, P. Canagarajah, A. S. Harklau, K. Hyland & M. Warschauer, Changing currents in second language writing research: A colloquium. *Journal of Second Language Writing* 12, 162–165.
- Weigle, S. C. 2002. *Assessing writing*. Cambridge: Cambridge University Press.